

Nr 252.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom; given Stockholms slott den 3 maj 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 maj 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och kommunikationsdepartementen samt t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Mossberg, fråga om dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom samt anför därvid.

I skrivelse den 19 maj 1945 (nr 274) hemställde riksdagen i anledning av en inom andra kammaren väckt motion (nr 4) och under återopande av vad som anförts i andra lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande (nr 44), att Kungl. Maj:t ville *dels* bemyndiga järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars trafikmedel i enlighet med grunder som Kungl. Maj:t fastställde utbetala dyrtidskompensation åt personer, som uppbure livräntor från staten enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift, *dels ock* föranstalta om utredning angående beredande av sådan kompensation åt personer som på annan grund uppbure livräntor så-

som skadestånd från staten samt vidtaga av utredningen påkallade åtgärder.

Sedan statskontoret avgivit infortrat yttrande över riksdagsskrivelsen, såvitt avsåge frågan om bemyndigande för järnvägsstyrelsen att utbetala dyrtidskompensation till livräntetagare enligt 1886 års lag, bemyndigade Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen genom brev den 26 oktober 1945 att, räknat från och med den 1 juli 1945, tillsvidare till och med den 31 december 1946 till den som uppbure livränta från staten enligt nämnda lag, av statens järnvägars trafikmedel utbetala dyrtidstillägg med 20 procent av förmånens belopp, dock icke å den del av livräntan som överstege 2 000 kronor. Härvid skulle iakttagas att dyrtidstillägg icke finge utgå å livränta som föranletts av skada, vilken inträffat efter den 31 december 1940 eller uppenbarligen medfört mindre nedsättning i den skadades arbetsförmåga än med tre tiondelar. Bemyndigandet avsåg icke livränta, som jämlikt 1886 års lag utginge till förutvarande befattningshavare hos statens järnvägar eller till änka eller barn efter sådan befattningshavare.

Med anledning av riksdagens hemställan om utredning har inom finansdepartementet verkställts en undersökning av de fall, då staten bekostar livränta på grund av olycksfall eller yrkessjukdom, utan att livräntetagaren äger uppbära dyrtidstillägg å hela livräntebeloppet. Resultatet av undersökningen har sammanfattats i en den 5 februari 1946 dagtecknad *departementspromemoria* angående dyrtidstillägg å vissa livräntor i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom. Över departementspromemorian ha infortrade utlåtanden avgivits av försvarets civilförvaltning, riksförsäkringsanstalten, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och statskontoret.

Av promemorian och de däröver avgivna yttrandena framgår, att staten — bortsett från eit 40-tal pensioner till förutvarande beväringmän, vilka skadats under militärtjänstgöring — endast utgiver omkring sjuttio livräntor, livräntetillägg, pensioner, tilläggs pensioner eller understöd på grund av olycksfall eller yrkessjukdom, för vilka saknas bestämmelser om dyrtidstillägg. Flertalet av dem, som av statsmedel äga uppbära livränta eller annan kontant ersättning på grund av olycksfall eller yrkessjukdom, äro nämligen redan nu författningensligt berättigade till dyrtidstillägg. Dylikt tillägg utgår i de flesta fall jämlikt förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., vilken genom förordningen den 1 juni 1945 (nr 268) erhållit fortsatt giltighet till och med den 31 december 1946. Jämlikt förstnämnda förordning utgår under vissa förutsättningar dyrtidstillägg till den som äger rätt till bland annat livränta enligt någon av vissa i förordningen uppräknade lagar eller författningar. Har Konungen förordnat att ersättning skall utgå enligt grunderna i någon av ifrågavarande lagar och författningar, skall dyrtidstillägg utgå även å sådan ersättning. Som förutsättning för att dyrtidstillägg skall utgå gäller — utom beträffande vissa under militärtjänstgöring skadade eller deras efterlevande — att livräntan föranletts av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats före den 1 januari 1941 och att den ska-

dades arbetsförmåga är nedsatt med minst tre tiondelar. Dyrtidstillägget utgår med 20 procent av livräntans belopp; dock att vissa under militärtjänstgöring skadade och efterlevande till dem äro berättigade till dyrtidstillägg med 40 procent.

Enligt departementspromemorian — vari samtliga här ifrågavarande former av ersättningar, å vilka mottagaren icke äger uppbära dyrtidstillägg, med en sammanfattande benämning kallats livräntor utan dyrtidstillägg — utgå dylika livräntor vanligen på grund av laga kraftvunnen dom eller sådan dom i förening med riksdagsbeslut eller enbart på grund av riksdagsbeslut, stundom även på grund av avtal eller avtal i förening med riksdagsbeslut. När livränta utan dyrtidstillägg i de föreliggande fallen utgår på grund av dom, har skyldigheten att utbetala livräntan i domen grundats på skadestandsreglerna i antingen 6 kap. strafflagen eller lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik eller lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Med hänsyn till metoden för livräntebeloppets beräkning ha livräntorna utan dyrtidstillägg i promemorian indelats i två huvudgrupper, typ I och typ II. Till typ I ha hänförts livräntor som av riksdagen fastställts att utgå enligt grunderna för någon av de lagar eller författningar, till vilka hänvisas i bland annat förenämnda förordning 449/1943, samt livräntor som bestämts till det belopp, varmed de vid tillämpning av sådan lag eller författning skulle ha utgått, i förekommande fall jämkat till närmast högre med tolv delbara antal kronor. Till typ II ha hänförts samtliga andra livräntor utan dyrtidstillägg, nämligen dels övriga av riksdagen fastställda, dels sådana som fastställts i annan i det föregående angiven ordning. Till grund för besluten om livräntor av typ II ligga antingen allmänna skälighetssynpunkter eller skadestandsreglerna i någon av de nämnda lagarna.

Enligt promemorian tala starka billighetsskäl för att livräntor utan dyrtidstillägg, vare sig de tillhöra typ I eller typ II, bli förenade med rätt till dyrtidstillägg, ehuru enligt något olika regler, beroende på vilkendera typen livräntan tillhör. Om livräntan tillhör typ I, bör dyrtidstillägget utgå under samma förutsättningar och med samma belopp som om livräntan fastställts med direkt tillämpning av en viss författning och icke enligt grunderna för samma författning. Detta skulle innebära, att dyrtidstillägg å livräntor av typ I i regel skulle utgå med 20 procent; i vissa fall, när livräntan utgjorde ersättning för skada under militärtjänstgöring, med 40 procent av livräntans belopp. Livräntor som utginge på grund av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats efter den 31 december 1940 eller på grund av skada som medfört mindre nedsättning i den skadades arbetsförmåga än med tre tiondelar skulle dock endast medföra rätt till dyrtidstillägg, om olycksfallet eller sjukdomen drabbat vissa under militärtjänstgöring skadade eller deras efterlevande.

Beträffande livränta av typ II borde enligt promemorian dyrtidstillägg utgå under samma förutsättningar och med samma procenttal som enligt förenämnda brev den 26 oktober 1945 gällde med avseende på livränta från

staten enligt lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift. Därvid erinrades om att föreskriften i nyssnämnda brev att dyrtidstillägg icke finge utgå å den del av livräntans belopp, som överstege 2 000 kronor, grundats därpå, att livränta enligt olycksfallsförsäkringslagen till den som skadats före den 1 januari 1942 — utom i vissa specialfall — kunde utgå med högst detta belopp. I ett avseende föreslogs emellertid en jämkning. Därest livränta på grund av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats före den 1 januari 1941 fastställts genom beslut efter sistnämnda dag, borde det ankomma på den utbetalande myndigheten att konstatera, om det kunde antagas att livräntan beräknats med hänsyn till levnadskostnadsnivån vid skadetillfället eller å fastställensedagen. Hade livräntan uppenbarligen fastställts med hänsyn till levnadskostnaderna å fastställensedagen (se t. ex. riksdagens skrivelse 70/1944 jämförd med bankoutskottets utlåtande 11/1944), borde dyrtidstillägg icke utgå.

Generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen ha i utlåtanden över departementspromemorian lämnat de framförda förslagen helt utan erinran. Även *riksförsäkringsanstalten* har anslutit sig till huvudprinciperna i promemorieförslaget.

Statskontoret har ansett, att dyrtidstillägg till samtliga i promemorian berörda livräntor bör medgivas utgå i enlighet med vad som föreslagits beträffande livräntor av typ II. Som skäl härför har statskontoret anfört, att bland de livräntor som skulle komma att hänföras till typ I endast skulle finnas två, vilka till beloppet bestämts enligt militärsättningsförordningen och vilka alltså skulle komma att utgå med dyrtidstillägg enligt förmånligare grunder än de övriga. I betraktande av att vissa skälighetssynpunkter varit avgörande för beviljandet av samtliga här berörda livräntor samt att det i förekommande fall icke alltid framginge efter vilka grunder ett föreslaget, såsom skäligt ansett belopp beräknats, ansåge statskontoret såväl sakliga som praktiska skäl tala för att samtliga livräntor, om vilka här vore fråga och å vilka dyrtidstillägg således icke författningsenligt redan utginge, hänfördes till en enda grupp, för vilken bestämmelser om dyrtidstillägg utfärdades efter enhetliga grunder.

Försvarets civilförvaltning har i sitt utlåtande endast uppehållit sig vid en grupp skadeersättningar utan dyrtidstillägg, som icke behandlats i departementspromemorian, nämligen pensioner utgående från beväringmanskapets invalid- och pensionsfond till vissa förutvarande beväringmän, vilka ådragit sig skada eller sjukdom under militärtjänstgöring före ikraftträdandet den 1 januari 1903 av lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, samt hemställt att viss dyrtidskompensation måtte utgå å dylika pensioner.

*Departements-
chefen.*

Den verkställda utredningen har givit vid handen, att staten — bortsett från pensioner till vissa under militärtjänstgöring skadade förutvarande beväringmän — bekostar omkring sjuttio livräntor eller liknande understöd på grund av olycksfall eller yrkessjukdom, för vilka bestämmelser om dyr-

tidstillägg saknas. Ifrågavarande ersättningar utgå vanligen på grund av laga kraftvunnen dom eller sådan dom i förening med riksdagsbeslut eller enbart på grund av riksdagsbeslut. Vid fastställandet av ersättningsbeloppens storlek har, såvitt kunnat utrönas, icke i något fall hänsyn tagits till att penningvärdet i en framtid skulle kunna undergå förändringar. I den mån penningvärdet sjunkit efter det ersättningen blivit fastställd, har detta medfört ekonomiska svårigheter särskilt för dem, för vilka ersättningen utgjort en väsentlig del av deras inkomst. Jag anser därför billighetsskäl tala för att de som uppbära dylika ersättningar — med vissa i det följande närmare angivna inskränkningar — bli berättigade till viss kompensation för den stegring av levnadskostnaderna, som inträtt efter ersättningsens fastställande.

Dyrtidstillägg på de ersättningar, som behandlats i departementspromemorian, torde på sätt statskontoret föreslagit böra utgå efter enhetliga grunder, i huvudsak överensstämmande med dem som i promemorian föreslagits beträffande ersättningar, vilka betecknats såsom livräntor av typ II, eller sålunda med tjugoprocent av förmånens belopp. Ersättning som fastställts att utgå på grund av skada som inträffat eller sjukdom som yppats efter den 31 december 1940 eller uppenbarligen medfört mindre nedsättning i den skadades eller sjukets arbetsförmåga än med tre tiondelar bör sålunda icke berättiga till dyrtidstillägg. Icke heller bör sådant tillägg utgå, om ersättning på grund av olycksfall som inträffat eller sjukdom som yppats före den 1 januari 1941 fastställts genom beslut efter sistnämnda dag och uppenbarligen beräknats med hänsyn till levnadskostnaderna å fastställsedagen. Vidare bör dyrtidstillägg icke utgå på den del av ersättningsbeloppet, som överstiger den livränta ersättningstagaren vid full invaliditet skulle ha uppburit, om lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete i dess lydelse före den 1 januari 1942 varit tillämplig å honom, d. v. s. i regel 2 000 kronor eller, när den skadades tillstånd kräver särskild vård, 3 000 kronor. Jag vill erinra därom, att de föreslagna inskränkningarna i rätten till dyrtidstillägg å här avsedda ersättningar anknyta till huvudreglerna i förordningen den 30 juni 1943 (nr 449), vilken av t. f. chefen för socialdepartementet i en tidigare denna dag framlagd proposition föreslagits — med vissa i detta sammanhang betydelselösa ändringar — erhålla fortsatt giltighet till och med utgången av år 1947.

Ifrågavarande dyrtidstillägg torde böra utgå från och med den 1 juli 1946 tills vidare till och med den 31 december 1947. Med tillämpning av de här föreslagna reglerna skulle sådant tillägg komma att utgå till omkring trettiofem ersättningstagare. Statsverkets kostnader härför kunna beräknas till i runt tal 4 500 kronor för nästkommande budgetår.

Dyrtidstillägget torde böra bestridas, om ersättningen utgår från statskontoret, från tolfte huvudtitelns anslag till diverse pensioner och understöd, om ersättningen utgår från affärsdrivande verk, från den post i verkets driftkostnadsstat, från vilken livräntan bestrides och, om ersättningen utgår från riksförsäkringsanstalten, från anslaget under femte huvudtiteln Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser angående det föreslagna dyrtidstillägget.

Den av försvarets civilförvaltning väckta frågan om dyrtidstillägg å pensioner, vilka utgå till vissa under militärtjänstgöring skadade förutvarande beväringmän, torde icke vara av beskaffenhet att behöva underställas riksdagens prövning.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med det av mig i det föregående framlagda förslaget utfärda bestämmelser angående dyrtidstillägg å vissa livrännor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

W. Dickson.